

Je EÚ federácia, konfederácia, alebo niečo iné?

Ani jedno, ani druhé úplne: EÚ je hybrid. V obchode, práve či mene funguje federálne, v obrane, daniach a zahraničnej politike ako klub štátov.

Znie to ako vykrúcanie, ale je to najpresnejšia odpoveď, akú politológia má. A pre Slovensko je o kúsok osobnejšia než pre iných – my sme s eurom v tej „federálnej“ časti hlbšie než väčšina Únie.

Najprv pojmy

Federácia je jeden štát zložený zo štátov: spoločná vláda má vlastné právomoci, vlastné príjmy a koná priamo voči občanom – USA, Švajčiarsko, Nemecko. Konfederácia je voľnejšia: suverénne štáty si zmluvou zriadia spoločné orgány, ktoré konajú iba cez vlády a spravidla jednomyselne. Konfederácie mávajú v dejinách krátky život: buď sa utiahnú do federácie (USA po roku 1789, Švajčiarsko po 1848), alebo sa rozpadnú.

Federálne časti stavby

Je ich viac, než si väčšina ľudí myslí. Európske právo má prednosť pred národným a záväzne ho vykladá spoločný súd – čisto federálna črta, ktorú nemá žiadna medzinárodná organizácia na svete. Jednotný trh spravuje exekutíva so skutočnou mocou. Dvadsať krajín vrátane Slovenska zdieľa menu a centrálnu banku. Parlament volí priamo pol miliardy občanov, ktorí majú európske občianstvo a súd, na ktorom sa svojich práv domôžu aj proti vlastnému štátu.

Medzivládne časti stavby

Zato v tom najťažšom Únia federáciou nie je. Nemá armádu – obrana stojí na NATO a národných silách. Nevyberá dane; hospodári so zhruba jedným percentom HDP, kým skutočné federácie s desiatkami percent. Zahraničná politika vyža-

duje jednomyselnosť, takže ju ktorýkoľvek štát zablokuje. A hlavne: pánmi zmlúv zostávajú členské štáty – právomoci si môžu vziať späť alebo odísť celkom, ako predviedla Británia.

Most do polovice rieky

Učebnicová formulácia znie, že EÚ je útvar *sui generis* – svojho druhu. Výstižnejší je ale obraz: most postavený do polovice rieky. Po hotovej polovici sa jazdí výborne – tovar, peniaze, ľudia. Tá druhá polovica – obrana, zahraničie, financie veľkého formátu – existuje len ako projektová dokumentácia, a keď príde povodeň, všetci sa čudujú, že sa po nej nedá prejsť.

Preto je táto zdanlivo akademická otázka užitočná pre každého, kto Úniu hodnotí. Výčitka „Brusel je pomalý a bezzubý“ mieri najčastejšie presne na tie miesta, kde EÚ federálne nástroje nemá a čaká na jednomyselnosť dvadsiatich siedmich vlád. Debata o budúcnosti Európy je v jadre stavebná: dostavať most, nechať ho rozostavaný – alebo, ako navrhujú iní, začať búrať. Len je dobré vedieť, kde presne dnes stoja piliere.

Všetky otázky →

ČASTÉ OTÁZKY

Aký je rozdiel medzi federáciou a konfederáciou?

Federácia je jeden štát so zdieľanou vládou a priamym vzťahom k občanom (USA, Švajčiarsko, Nemecko). Konfederácia je zmluvný spolok suverénnych štátov, kde centrum koná iba cez vlády a spravidla jednomyselne.

V čom je EÚ ako federácia?

Európske právo má prednosť pred národným a vykladá ho spoločný súd, existuje jednotný trh, spoločná mena pre dvadsať krajín vrátane Slovenska, priamo volený parlament a európske občianstvo.

V čom EÚ federáciou nie je?

Nemá armádu, výber daní ani skutočnú zahraničnú politiku; v kľúčových otázkach platí právo veta. Rozpočet EÚ je zhruba jedno percento HDP – federácie hospodária s desiatkami percent. A členovia môžu vystúpiť, ako ukázal brexit.

Čo o povahe EÚ hovoria politológovia?

Väčšina sa zhodne, že EÚ je útvar svojho druhu (sui generis): v niektorých oblastiach funguje federálne, v iných medzivládne. Časť bádateľov o nej hovorí priamo ako o nedokončenej federácii.

Prečo na tom označení záleží?

Lebo polovičatá konštrukcia vysvetľuje polovičaté výsledky: kde má EÚ federálne nástroje, funguje (trh, mena), kde je klubom vlád s právom veta, býva pomalá a slabá (obrana, zahraničná politika).

ZDROJE

- Zakladajúce zmluvy EÚ (ZEÚ/ZFEÚ): rozdelenie právomocí, čl. 50
- Judikatúra SDEÚ k prednosti európskeho práva (Costa v. ENEL, 1964)
- Politologická literatúra k EÚ ako sui generis / federálnemu systému
- Rozpočet EÚ ~1 % HND vs. federálne rozpočty (USA ~23 % HDP)